

ÚTBAN AZ AZÚRKÉK FELÉ

N É M E T H I S T V Á N

Bekukkantok a Hídba, csütörtök délelőttöként mindig ott trónol a főszerkesztő az alacsony fotelban az alacsony asztalka előtt, s mindig háttal ül a bejáratnak, így a beköszönőket csak a hangjukról ismerheti fel, engem is rögvest az enyémről, kerülj beljebb, ilyesmit szokott mondani, most Győző ül vele szemben, hellyel kínálnak, írhatnak Tolnai Ottóról a júliusi számba, hatvanéves lesz, nem a *Híd*, hanem az Ottó. Amikor a Bori-szám készült, levélben kértek fel hasonlóra, most csak szóban, ha véletlenül nem kukkantok be, talán még erre se került volna sor, gondolom már odahaza, kissé sértődötten. Nem kenyerem az írók, művészek méltatása, nem értek hozzá, mondom, nem baj, mondja a főszerkesztő az ő megszokott, határozott hangján (talán egy kissé nyers hangján), épp egy ilyen írásra is szükség volna. Jó, majd gondolkozom rajta. De mit írjak én Tolnai Ottóról, az ő prózájáról, amit nagyon nagyra tartok, nem a verseiről, amelyekhez kiváltképpen nem értek, és őszintén megmondom, nem is szeretem őket túlságosan. Az okoskodást se szeretem, a legnagyobbakét sem, én az egyszerű beszédet szeretem, ilyen vagyok, s ebből már kigyógyulni nem tudok. De hát akkor mit írhatnék én Tolnai Ottóról, aki immár elérte a hatvanat, s annyi a mellén a kitüntetés, mint a Nagy Honvédő Háború szovjet hőseinek a zubbonyán a medália.

Ekkor jut eszembe, hogy valamikor a hatvanas évek elején, valahol Újvidéken, valahol az Epres utcában vagy a Telepen, de inkább az Epres utcában vitát rendeztek az Irodalomról, ahol én, néhány mondat erejéig a szocialista realizmus védelmére keltem. Készültem is rá, mert még

odahaza az *Új Magyar Lexikon*ból kimásoltam: a szocialista realizmus „célkitűzése a valóság hű, a történelmi fejlődés irányát kifejező ábrázolás . . . nagy fontosságot tulajdonít a művészi tudatosságnak, közérthetőségnek . . . szemben áll a hagyományos jelentőségét tagadó modernista áramlatoknak” stb.

Több se kellett Tolnai Ottónak, aki valahol (emlékezetem szerint) a zsúfolásig megtelt terem végében húzódott meg, ahonnan jól áttekinthető volt az egész díszes társaság, tehát több se kellett Tolnai Ottónak, mint a szocialista realizmus magasztalása, fölállt a helyéről, fölállt, hogy kimagasodjék a tömegeből, s az ő csendes, már-már motyogó modorában úgy elverte rajtam a port, hogy utána meg se tudtam mukkanni. Nehezen kihámozható mondandójának a lényege az volt, mert megjegyeztem magamnak, ilyesmit egy egész életre megjegyez magának az ember, hogy mit tanulhatunk mi Németh Istvántól, mit tanulhatunk mi a Parasztkirályságból? Ki se kellett mondania, hogy az égvilágon semmit, hiszen ez a napnál is világosabb volt.

Kik voltak azok a „mi”? Ők, a fiatalok, Tolnai Ottóék. A húszévesek. Mindössze tíz évvel jártam előttük, de abban a pillanatban úgy éreztem, hogy utánuk kullogok. És nagyon fáj valami. Valami, ami mindig a legjobban tud fájni. Hogy velem szemben a másiknak van igaza.

*

Egy alkalommal épp akkor jártam Zomborban, amikor a Konjović Galériában ott találtam Herceget és Tolnai Ottót. A földszinti teremben együtt tekintettük meg a Mester rajzaiból, korai festményeiből rendezett kiállítását. Lassan haladtunk előre képtől képig, mindegyiken volt mit megcsodálni, két kép és két csodálat között maradt annyi időm, hogy lopva hol Herceg János, hol Ottó arcára is vessek egy-egy pillantást.

Egyik kép előtt hosszabban elidőzve Herceg közelebb hajolt Ottó füléhez, s félhangosan egy versidézettel „festette” alá a festmény vagy rajz sugallta látványt.

Egy versnek három sorával.

Egy dús indájú Tolnai-vers három sorával.

Tulajdonképpen egy hercegi, egy nagyhercegi gesztus szem- és fül-tanúja voltam. A hódolat ezúttal nem Konjovićnak szólt, hanem Tolnai Ottónak, akit Herceg János idéz, idézi Tolnai Ottót, modern költésze-

tünk fölcent papját, egy olyan költészet apostolát, amely költészet nem is állt túlságosan közel Herceg szívéhez.

Mondanom sem kell: abban a pillanatban egyszerre voltam irigy és féltékeny. Természetesen Tolnai Ottóra.

*

Ennek a hatvanéves kimagasló, elpöszésedő beszédű kanizsai költőnek eddig a legragyogóbb teljesítménye egy prózakötet. (Milyen költő lehet az, aki prózában a legerősebb? No, ezért nem írok én méltatást, mert ezt a legegyszerűbb rejtélyt se tudom megfejteni. Vagy írjam azt, hogy költészete „költőietlen”, prózája szárnyaló, elbűvölő költészet?) Hogy prózakötetről van szó, semmi kétséget nem hagy maga után, hiszen már a KÉKÍTŐGOLYÓ alcímében ott áll: új prózák könyve.

Úgy kezdtem olvasni, mint egy zsidó bibliát: a végéről haladva előre. Tehát A Szerzetes és a Gyerek-től fölfelé. Így került a Hanuka alá zárójelbe, de fölkiáltójellel: (remekmű!). Majd a Kosztolányi-idézet mellé: „nem mintha az eddigiek – hátulról errefelé nem lennének azok –, de ez a SEMMIS a legnagyobb!”

Néhány általam aláhúzott szó a könyvből: *daráló liberátorok*. Azokról a repülőgépekről van szó, amelyek a második világháborúban szórták gyilkos terhüket Újvidékre, Szabadkára, Szegedre, Budapestre. Csakugyan *daráló* hangjuk volt. Hallottam ezt a hangjukat, de az egyetlen megfelelő kifejezést Tolnai találta meg, miként azt is, hogy „csillogó vadlibáék”-ként vonultak a magasban, jóllehet, tekintettel a költő „cse-csemőkorára”, se nem hallotta, se nem látta őket. És azt se láthatta, ahogyan „lassan, egyenként csúsztak le – vagy ki? – az égből a hosszú, fekete bombák”.

Igen, azok a bombák lassan, egyenként csúsztak le.

Aztán ilyeneket ír: *tiszta, akárha átszítált homok*.

(Egyébként ezt az akárházását nem szeretem. Már a követői is átvették tőle.)

Továbbá: valóban létezik *őzszín* kecske.

És ez: *a vakrozsdá a tengercsiga bíborát idézte*.

Tudja, mellékes, hogy honnan: *a leprának leánderillata van*.

És így sorjában: *a hüllőtestű platán, a koromlila holló*.

Az írónak, aki ilyen pontos, semmi mással föl nem cserélhető kifejezéseket talál, minden szavát elhiszem, mert egyedül ő tudja megnevezni a megnevezhetetlent. Ezért író. Elhiszem neki, hogy a világ legszebb szerszáma az élesztővágó íj, ami az író szemében hangszer is, s lehangelődva ott hányódik a bolt pultján, és azt is elhiszem neki, hogy a szalmaképek olyanok, hogy szinte melegedni lehet mellettük.

Miként a költő prózája mellett hol melegedni, hol vacogni. És akkor még nem is szóltunk *pozitív allergiájáról*, az abszolút kékről, az azúrkékről, elveszett édenéről. Erről majd 2010 júliusában!